

# Ekspertise i offentlig politikk

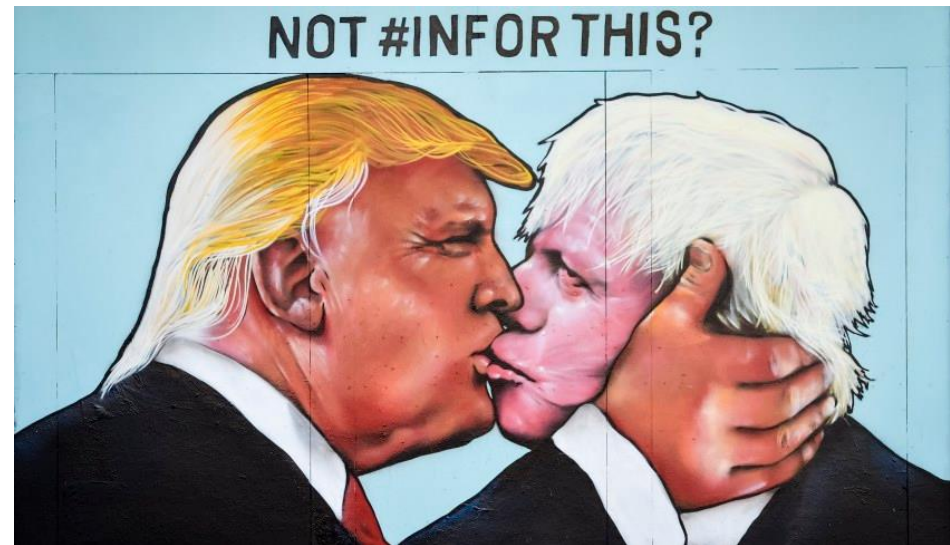
Kunnskapssosiologiske og profesjonsteoretiske perspektiver

Et Ph.D.-kurs ved Senter for Profesjonsstudier, HiOA

Ved Silje M. Tellmann og Marte Mangset

# Ekspertise og politikk – høyaktuelt tema

- To parallelle trender som har dominert akademiske debatter om ekspertise og politikk de siste 20 årene:
  - Krav om demokratisering av ekspertisen
  - Krav om kunnskapsbasert politikk
- Er Brexit og Trump-seieren en protest ikke bare mot den økonomiske eliten, men også mot kunnskapseliten – ekspertene?



# Legitim skepsis mot eksperter

- Eksperter er uenige med hverandre
- Eksperter tar feil
- Vitenskapen er utilstrekkelig
- Eksperter er ikke demokratisk valgte
- Hvordan kan vi holde eksperter ansvarlige?



# Ingen er *mot* kunnskapsbasert politikk

- Heller ikke vi
- Men dette Ph.D-kurset skal *ikke* først og fremst gi argumenter for eller mot ekspertstyre, eller for eller mot evidence-based policy,
- Men gjøre deltakerne bedre i stand til å **få øye på**
- **Når** ekspertise blir trukket inn i politikkutforminga på et bestemt felt
- **Hvilke aktører** regnes som eksperter
- **Hva slags kunnskap** regnes som ekspertise
- Hvilke **arenaer** opptrer ekspertene på
- Hvilke **ledd i politikkutforminga** trekkes ekspertise inn

- Aktører: Forskere i UH, forskere i oppdragsforskningsinstitutter, konsulenter, byråkrater, profesjonsutøvere, brukere
- Kunnskapstyper: grunnforskning, konsulentrapporter, byråkratiske notater, esoterisk abstrakt kunnskap, formalisert kunnskap, sertifisert/akkreditert, ferdigheter, praksiskunnskap, taus kunnskap, kroppsliggjort kunnskap, erfaringsbasert...
- Arenaer: ICCP, OECD, offentlige utvalg/NOU, byråkratiet, EU, staten, fylket, kommunen, skolen, fastlegekontoret, NAV-kontoret
- Ledd i politikkutforminga: agendasetting, politikkutforming, beslutningstaking, implementering, evaluering



Gjennom å gjøre deltakerne kjent med sentrale tekster innen

- **Kunnskapssosiologi** (Merton, Shapin, Jasanoff, Gieryn)
- **Profesjonsteori** (Abbott, Evetts, Freidson, Lipsky)
- **Politisk teori** (Weber, Kingdon, DiMaggio & Powell, Radaelli)
- **Historisk sosiologi** (Fourcade, Saint-Martin)

...ønsker vi at deltakerne skal kunne utvikle verktøy som gjør dem bedre i stand til å se

- *når* ekspertise trekkes inn
- På hvilken *måte*
- Med hvilke *hensikter*
- Med hvilke *konsekvenser*



- Ved å gjøre deltakerne kjent med studier fra *ulike land og ulike tider*, vil vi vise hvordan en ekspertgruppes autoritet på et bestemt felt **ikke er gitt**, hvordan den **kunne vært annerledes**
- Vi vil at deltakerne skal bli kjent med verktøy for å tenke om
- hvilke **trekk ved kunnskapen** selv som bidrar til å **gi den legitimitet** på et saksfelt eller i et samfunn
- Hvilke **mekanismer** som bidrar til det (f.eks. closure)
- Hvilke **relasjoner** som bidrar til det (f.eks. mellom staten og bestemte profesjoner, mellom noen disipliner og byråkratiet eller mellom noen disipliner og noen globale firmaer)

- Disse karakteristikaene ved kunnskapen, mekanismene og relasjonene kan **varierte i rom og i tid**, og ulike eksperttypers status varierer dermed også i rom og tid

Gode eksempler:

- Fourcade, Marion (2006): “The Construction of a Global Profession”, I *American journal of Sociology*
- Saint-Martin, Denis (1998). “The new managerialism and the policy influence of consultants in government: an historical-institutionalist analysis of Britain, Canada and France”, i *Governance*,
- analyser av de institusjonelle prosessene som har bygget opp under spesifikke aktørers og spesifikke kunnskapsformers status i ulike deler av verden i bestemte faser av historien

- Vi ønsker å gjøre deltakerne bedre i stand til å analysere hvorfor akkurat *disse* ekspertene har legitimitet i et bestemt tilfelle
- Det innebærer *ikke* et rent ekspertisekritisk perspektiv i betydningen all ekspertise er suspekt og et rent middel for makta til å overkjøre borgerne (eller litt mer raffinerte versjoner av det à la Foucault eller Habermas)
- Men et perspektiv som gjør oss i stand til å ha **bedre grunnlag for å diskutere eksperters legitimitet** i de enkelte tilfeller

- En del utdannings sosiologi
- og deler av den gamle profesjons sosiologien
- behandler kunnskapen som et rent instrument, et rent maktmiddel
- uten å ta selve kunnskapen inn i analysen, uten å studere hva den består i og hva det innebærer
- Nyere profesjonsteori har i større grad interessert seg for kunnskapsinnholdet
- men de har i sin kritikk av den gamle profesjons sosiologien også lagt til side mange av de gode verktøyene som sosiologien og institusjonelle perspektiver har å by på.
- Med dette kurset ønsker vi å bidra til å kombinere perspektivene fra nyere profesjonsteori med en del klassiske verktøy fra kunnskapssosiologien og historisk-sosiologiske institusjonelle analyser
- for derigjennom forsøke å få en bedre forståelse av hvordan ekspertise virker i samfunnet og på politikken

# «Lojalitet, nøytralitet og faglig uavhengighet i sentraladministrasjonen»

- Knut Dahl Jacobsen (1960)
- Lojalitet til politikken besluttet av de folkevalgte
- Nøytralitet overfor ulike parter
- Faglig uavhengighet

I denne spenningen mellom politikk  
og faglighet

– hva *menes* med faglighet?

Kompetanse legitimerer innflytelse  
på politikkutforming

– *hva slags* kompetanse?

# Ulike utdanninger

## Norge

- Høyere grad fra universitet eller vitenskapelig høyskole
- Finans: økonomi, jus, statsvitenskap
- Kultur: humaniora eller samfunnsvitenskap (medievitenskap, litteratur, diverse)

## Storbritannia

- Lavere grad, helst fra Oxford eller Cambridge
- Finans og kultur: hvilken som helst disiplin, helst humaniora (filosofi, litteratur, fysikk)

## Frankrike

- Høyere grad fra praksisrettet nasjonal byråkratskole (ENA)
- Finans og kultur: blanding av økonomi, jus, statsvitenskap, praksis, undervisning av byråkrater



# Samme byråkratisk praksis og ekspertise

De intervjuete byråkratene beskriver **de samme praksisene**, de samme arbeidsoppgavene: de skriver notater

De beskriver de samme mer eller mindre uformelle kravene til generelle ferdigheter:

- Retorikk
- Tempo
- Intelligens
- Selvsikkerhet

# Meritokratiets garantister - kontekstualisert

- Når fransk, britisk og norsk sentraladministrasjon henter sine kandidater fra utdanningsinstitusjoner med ulik profil
  - ulike disipliner
  - ulik grad av spesialisering
  - ulik grad av forsknings- eller praksisorientering etc.,
- har det mindre å gjøre med at man krever ulik kompetanse i de ulike landene,
- og mer med at ulike intellektuelle og institusjonelle historier gjør at det er ulike utdanningsinstitusjoner som fungerer som meritokratiets garantister i de tre landene.

# Torbjørn Gundersen: ekspertrollens særtrekk vs forskerrollen

- Vitenskapsteoretisk diskusjon av verdifrihetsidealet i forskningen
- Hva kjennetegner ekspertrollen:
  - a) Ekspertise (kunnskap og/eller ferdigheter)
  - b) Epistemisk asymmetri (ekspert vs lekfolk)
  - c) Relevans og nytteverdi for andre
- Empirisk case-studium av hvordan forskere i IPCC definerer sin rolle

# Silje Tellmann har studert eksperterers roller i offentlige utvalg

- Vanlig å tenke at det finnes nasjonale stiler for beslutningstaking knyttet til bl.a. de institusjonelle strukturene i ulike land
- Norge konsensusorientert og korporativt
- Vanlig å tenke om offentlige utvalg i Norge at de er en sentral arena for det korporative norske systemet
- Tellmann belyser rollen til eksperter som IKKE representerer partsinteresser, men i større grad profesjonell/disiplinær tilhørighet
- Disse ekspertene bidrar til andre/profesjonelle idealer for deliberasjon og policy-input
- Viktig belysning av svekking av/tillegg til korporative trekk i det norske politiske system

	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
	Introduksjon til kurset + grunnleggende teoretiske perspektiver på kunnskap, ekspertise og politikk	Overordnet om politikkprosessen og ulike typer eksperter og ekspertise	Ulike arenaer for ekspertise: offentlige utvalg og byråkrati	Profesjonelle og ekspertise	Evaluering som ekspertise, konsulenter som eksperter
9.30 - 10.30	Innledning om kursets innretning: kunnskapssosiologiske og profesjonsteoretiske perspektiver (Marte Mangset og Silje Tellmann)	Ulike perspektiver på relasjonen mellom ekspertise og politikk (Silje Tellmann)	Offentlige utvalg som ekspertarena (Silje Tellmann)	Ekspertise «ovenfra»: Ideer i politikken, og disseminering (Silje Tellmann)	Konsulentene som eksperter (Marte Mangset)
10.30 - 10.45	Pause	Pause	Pause	Pause	Pause
10.45 - 12.00	Presentasjon av kursdeltakere og kort om deres prosjekter	Om de ulike leddene i politikkutforming som ekspertene kan virke inn på, og de ulike typene aktører som kan inngå som eksperter (Silje Tellmann)	Offentlige utvalg – gjennomgang av eksempler/diskusjon (Silje Tellmann)	Profesjoner – ekspertise – politikk (Anders Molander)	Evaluering av politikk som ekspertise (Agnete Vabø)
12.00 - 13.00	Lønsj	Lønsj	Lønsj	Lønsj	Lønsj
13.00 - 14.00	Dilemmaer ved evidence-based policy (Marte Mangset)	Ekspertrollen versus forskerrollen (Torbjørn Gundersen)	Byråkratiet som ekspertise – Weber, kompetanse i byråkratiet i ulike land (Marte Mangset)	Profesjoner, ekspertise, og politikkomplementering (Lars Inge Terum)	Oppsummering av kurset
14.00 - 14.15	Pause	Pause	Pause	Pause	Pause
14.15 - 15.00	Kunnskapssosiologiske tilnærminger (Marte Mangset)	Gruppeoppgave om ekspertrollene i studentenes egne prosjekter	Byråkrater som innhentere og oversettere av ekspertkunnskap til politisk anvendbar kunnskap – med eksempler (Marte Mangset)	Gruppediskusjoner om ulike ekspertisetypene og ekspertroller i et valgt politikkkfelt	Rom for overskridelse eller tidlig slutt.